

Summatief en formatief

Toetsvragen en formatief handelen

Het gangbare onderscheid tussen summatieve toetsen en formatieve toetsen is dat summatieve toetsen bedoeld zijn om het leerproces van leerlingen te beoordelen en formatieve toetsen om het leerproces te ondersteunen. Als hulpmiddel dus om leerlingen te helpen feedback te geven op hun prestaties met het doel deze te verbeteren.

Dit onderscheid kan echter misleidend zijn, je kunt summatieve toetsen in bepaalde gevallen namelijk ook formatief gebruiken. Wanneer levert een summatieve toets informatie op die je kunt gebruiken om er conclusies uit te trekken om het lesgeven of het leren te verbeteren?

Stel je hebt op het eind van een lessenserie over de opstand van de Nederlanden tegen Spanje een summatief bedoelde toets gegeven waarin je alleen feitenkennis hebt getoetst. In hoeverre kun je zo'n toets dan formatief gebruiken?

Voorbeeld 1

Stel je hebt bijvoorbeeld gevraagd wie tijdens de opstand koning van Spanje was, wie in de Nederlanden de leider van de opstand of in welk jaar de Beeldenstorm plaatsvond. Bieden de antwoorden op deze vragen dan informatie waarmee je formatief iets kunt?

Vermoedelijk kun je, als de leerlingen het antwoord fout hebben, alleen concluderen dat zij onvoldoende of niet goed genoeg hebben geleerd. Als zij onvoldoende hebben geleerd kan de leerling (daar al dan niet door de leraar op geattendeerd) slechts de conclusie trekken dat een grotere inspanning een volgende keer tot betere resultaten zal leiden. Voor het huidige onderwerp heeft dat echter geen zin meer, het gaat immers om een eindtoets, en de inspanning zal dus moeten wachten tot het volgende onderwerp.

Als de leerling (eventueel samen met de leraar) heeft geconcludeerd dat hij niet op de juiste wijze heeft geleerd, kan het zinvol zijn om te achterhalen hoe de leerlingen heeft geleerd, welke fouten hij daarbij heeft gemaakt om vervolgens te bespreken hoe hij dat leren zou kunnen verbeteren.

Voorbeeld 2

Stel echter, je hebt vragen gesteld als: *Wat was een stadhouder?* of *Wat was de Beeldenstorm?* Kun je in dat geval iets met foute antwoorden? Laten we ervan uitgaan dat het om een open, kort-antwoordvraag gaat, je kunt dan opnieuw concluderen dat de leerling onvoldoende of niet goed heeft geleerd, maar het zou ook kunnen zijn dat je beide begrippen in de les onvoldoende hebt toegelicht. Misschien ook heeft de leerling zelf geen activiteiten verricht waarbij hij deze begrippen heeft moeten toepassen.

De conclusie voor de leraar kan dan luiden dat het misschien zin heeft om de begrippen een volgende keer beter uit te leggen of de volgende keer een diagnostische toets te geven, zodat hij de begrippen alleen voor die leerlingen, die deze nog niet hebben begrepen, nog eens (maar wel op een andere manier) kan uitleggen.

Net als bij het eerste voorbeeld het geval was, moet je ook nu concluderen dat de leerlingen er met betrekking tot dit onderwerp geen baat meer bij hebben.

Als je deze begrippen had getoetst in meerkeuzevragen is het een stuk lastiger om conclusies te trekken. Het kan zijn dan namelijk zijn dat het voorgaande van toepassing is, maar het kan ook zijn

dat de meerkeuzevraag als zodanig van invloed was op het al dan niet goed beantwoorden van de vraag.¹

Voorbeeld 3

Stel, tenslotte, dat je de leerlingen een aantal vragen/opdrachten had gegeven bij een aantal bronnen, opdrachten als: 'Welke motieven voor de Beeldenstorm herken je in de bronnen?' 'Welke bron geeft het meest betrouwbare beeld van motieven voor de Beeldenstorm?' 'Geef een verklaring voor het feit dat de bronnen verschillende oorzaken van de Beeldenstorm noemen.

'Deze vragen hebben betrekking op historische vaardigheden, die leerlingen bij elk willekeurig onderwerp kunnen toepassen. Een analyse van de antwoorden is dan altijd nuttig. Het is daarbij het meest zinvol om je in de feedback vooral te richten op het denkproces van de leerlingen, voor vragen te stellen als: Wat heb je gedaan om tot een antwoord te komen? Waar ging het mis? Heb je zelf een idee wat je de volgende keer beter zou kunnen doen? Zo nodig kun je de leerling vervolgens tips geven voor een betere prestatie bij vergelijkbare opdrachten in de toekomst.

Opdrachten

Opdracht 1

Een leerdoel gericht op feitenkennis:

Je kunt...

- Het onderscheid uitleggen tussen een stadhouder en een landvoogd.
- a. Bedenk bij dit leerdoel een toetsvraag die je formatief wilt gebruiken, een vraag dus waaraan leraar en leerling kan afmeten in hoeverre hij de bijbehorende leerstof (al) beheerst.
- b. Vraag je vervolgens af hoe je een leerling, die de vraag foutief heeft beantwoord feedback kunt geven of welke lering je hier eventueel zelf uittrekt.

Opdracht 2

Bedenk bij elk van de volgende opdrachten een mogelijk leerdoel dat aan de opdracht ten grondslag zou kunnen hebben gelegen.

Opdracht 3

Bedenk bij een of meer van de opdrachten hoe je leerlingen die de opdracht fout hebben beantwoord, feedback zou geven (bijvoorbeeld welke vragen zou je de leerlingen eventueel willen stellen?).

Opdracht A

Museum Catharijneconvent heeft een overzichtstentoonstelling samengesteld over de Utrechtse laatmiddeleeuwse beeldhouwkunst. Titel van de tentoonstelling luidt: Ontsnapt aan de Beeldenstorm.

Aan de hand van negentig beelden laat de tentoonstelling zien hoe hoog de kwaliteit was van de

---

¹ Zie bijvoorbeeld het artikel over meerkeuzevragen.

Utrechtse beeldhouwkunst.

Geef een verklaring voor de titel van de tentoonstelling 'Ontsnapt aan de Beeldenstorm'.

Opdracht B

Bron

Een Engelse ooggetuige schrijft over de beeldenstorm in Antwerpen:

"Vandaar trokken zij deels naar parochiekerken, deels naar godshuizen en richtten er zo'n verwoesting aan dat ik niet geloof dat er ooit een dergelijke vernieling in een nacht tot stand is gebracht. Het wonderlijkste is echter dat ze zo weinig in getal waren, want ik zag in sommige kerken hooguit tien of twaalf die braken, meestal kwajongens of ander gespuis die 'vive les jeux' riepen. Er stonden echter wel veel kijkers en aanstichters bij. In de stad zelf was het rustig en stil alsof er niets in de kerken te doen was geweest. Met vele anderen gingen we rondlopen om te zien wat er was voorgevallen. In de Onze Lieve Vrouwekerk zag het eruit als een hel, er branden wel duizend toortsen en er was veel leven. Een getier en geraas, alsof hemel en aarde vergingen van al die beelden en kostbare kunststukken die omvergehaald en aan stukken geslagen werden. De verwoesting was zo groot dat er geen plaats was om door te dringen.

Gebruik de bron

Een uitspraak: De beeldenstormers in deze bron waren protestant.

Toon met behulp van gegevens uit de bron aan dat deze uitspraak juist is.

Opdracht C

Bron 1

In de weken en maanden die verloren gingen met nutteloze correspondentie met de koning, die toch niet wilde toegeven, omdat hij overtuigd was het in geweten niet te mogen doen, voerden de hagenprekers (1) een felle campagne tegen de 'afgoderij van de beeldendienst'. Zij hitsten hun toehoorders op, de hand aan het werk te slaan en de kerken van alle 'afgoden' te zuiveren en in bezit te nemen.....

Buiten Vlaanderen beperkte de Beeldenstorm zich hoofdzakelijk tot de steden. De overheid, verlamd van schrik, zag in de meeste plaatsen werkeloos toe. Waar ze kordaat optrad, dropen de vandalen af. Het tekent wel scherp de lakse houding van de overgrote meerderheid der bevolking en van de magistraten, dat ze zulk een gruwelijke heiligschennis en massamoord op de kerkelijke kunst niet hebben verhinderd.

1. Een hagenpreek is een protestantse kerkdienst in de open lucht.

Bron: Commissaris, A.C.J. (1956). Leerboek der Nederlandse geschiedenis, eerste deel tot 1795, 19e druk, blz. 85

Bron 2

Een fragment uit een schoolboek over de Beeldenstorm (1566)

Niet alleen de onderdrukking van de geloofsvrijheid was aanleiding tot deze fanatieke vernieling van kerken en kerksieraden. Wij moeten ook denken aan de ernstige economische omstandigheden, die in dit jaar 1566, dat ook wel het hongerjaar genoemd is, onder het lagere volk heersten. 'In het begin van 1566 nam de nood ontzettende vormen aan; de mensen verhongerden letterlijk. Een Spanjaard, Castellanos genaamd, die in januari naar Spanje reisde, vertelde er ooggetuige van te zijn geweest, dat in de provincie Artois tal van vrouwen zich hadden opgehangen, om niet te hoeven zien hoe haar kinderen voor haar ogen van de honger stierven.

Meijer, J. (1958) Keten der geslachten, nieuw leerboek voor de algemene en vaderlandse geschiedenis voor alle scholen voor v.h.m.o., deel II. J.M. Meulenhoff Amsterdam, blz. 104/105.

Bron 3

Maar hoe zou het gaan als de winter aanbrak? Dan zou het afgelopen zijn met de hagenpreken. Was het niet eerlijk als de gereformeerden hun eigen kerken zouden hebben? Maar dan geen kerken met afgodsbeelden! Het begon in het zuiden van Vlaanderen, in de zomer van datzelfde jaar; Groepjes calvinisten trokken na afloop van een hagenpreek langs de wegen, gooiden kruisen en beelden om en vernielden een kapel. Het duurde niet lang of ook in de steden werd het onrustig. In Antwerpen drong op maandag 19 augustus een menigte de Onze-Lieve-Vrouwekerk binnen, haalde de beelden omver en sloeg ze in stukken. Daarna kwamen de andere kerken en ook de kloosters aan de beurt. Vanuit Antwerpen verspreidde de Beeldenstorm zich over de Nederlanden. Calvinisten trokken door de straten van de steden, gewapend met bijlen en touwen. Groepjes oproerkraaiers sloten zich bij hen aan. In talloze kerken en kloosters werden beelden, schilderijen en altaren vernield. Daarbij gingen ook kunstschaten verloren. Er werd veel vernield, maar er werd bijna niet geroofd en gestolen. En de geestelijken werden met rust gelaten.

Het ging de calvinisten immers om de zuivering van de kerken. Daarna konden die kerken dan gebruikt worden voor de prediking van Gods Woord. De manier waarop het was gegaan, was echter niet de juiste.

Baaijens, P.A., Klinken, L.D. van e.a., Er is geschiedenis; Geschiedenis voor het basisonderwijs, blz. 43/44

Gebruik bron 1 t/m 3

Katholieken en protestanten hadden vaak een verschillende kijk op de Beeldenstorm.

Welke bron is, volgens jou, in ieder geval geschreven door een katholiek? Beredeneer je antwoord.

2. Welke schrijver heeft het meeste begrip voor de beeldenstormers? Licht je antwoord toe met een of meer elementen uit een bron/de bronnen.

3. Beredeneer waarom protestanten en katholieken in de zestiende eeuw waarschijnlijk verschillend hebben gedacht over de uitspraak: 'De Beeldenstorm was een catastrofe'.

4. Beredeneer/verklaar waarom er tegenwoordig door katholieken en protestanten mogelijk anders over de Beeldenstorm geoordeeld wordt dan in de zestiende eeuw.

5. Heb je een antwoord kunnen geven op de vorige vragen? Geef zondig aan waarom dat, volgens jou, niet gelukt is.

Opdracht D

Onderstaande opdracht is in principe bedoeld voor de tweede fase. Leerlingen werken in groepjes van maximaal drie aan de opdracht, waarbij ze ieder een deel van de bronnen voor hun rekening nemen. Vervolgens stellen ze, in overleg een reactie op de stelling op.

Opdracht

Gebruik onderstaande bronnen

Schrijf aan de hand van de bronnen een genuanceerde reactie op de stelling:

De Beeldenstorm werd veroorzaakt door een hongersnood in de Nederlanden.

Werkwijze

- Verdeel onderstaande bronnen onder elkaar
- Zoek in elke bron naar argumenten voor en tegen de stelling. Vul het schema in.
- Schrijf, in gezamenlijk overleg, een reactie op de stelling.

Nummer van de bron	Argument voor de stelling	Onderbouwing van het argument; bron wel of niet betrouwbaar	argument tegen de stelling	Onderbouwing van het argument; bron wel of niet betrouwbaar

Overzicht van bronnen over de Beeldenstorm

Bron 1

Een fragment uit een schoolboek over de Beeldenstorm (1566)

Niet alleen de onderdrukking van de geloofsvrijheid was aanleiding tot deze fanatieke vernieling van kerken en kerksieraden. Wij moeten eveneens denken aan de ernstige economische omstandigheden, die in dit jaar 1566, dat ook wel het hongerjaar genoemd is, onder het lagere volk

heersten. 'In het begin van 1566 nam de nood ontzettende vormen aan; de mensen verhongerden letterlijk. Een Spanjaard, Castellanos genaamd, die in januari naar Spanje reisde, vertelde er ooggetuige van te zijn geweest, dat in de provincie Artois tal van vrouwen zich hadden opgehangen, om niet te hoeven zien hoe haar kinderen voor haar ogen van de honger stierven.

Meijer, J. (1958). Keten der geslachten, nieuw leerboek voor de algemene en vaderlandse geschiedenis voor alle scholen voor vmo, deel II. Amsterdam: J.M. Meulenhoff Amsterdam. Blz. 104/105.

Bron 2

Toen namen de gebeurtenissen een door niemand voorziene wending. De onderdrukking der geloofsvrijheid, de ellende, waarin een deel van het lagere volk nog verkeerde door de hongersnood, die als gevolg van het opkopen van graan door speculanten in de vorige winter een ongekende hoogte had bereikt, het fanatisme, aangewakkerd door de steeds talrijker bezochte hagenpreken, de scholing in geweld, opgedaan bij de bevrijding van om het geloof gevangenen, de aarzeling van de leiding, die alleen maar rekwesteerde (1), leidde tot het besef, dat er nu op de vele woorden eindelijk eens daden moesten volgen.

En dat besef brak zich baan in de Beeldenstorm. Als een verwoestende storm inderdaad ging die beweging, begonnen in het industriegebied van Hondshoote, over Vlaanderen naar Brabant en het Noorden. Met geweld werden op tal van plaatsen de beelden, schilderijen en andere schatten uit de kerken verwijderd en sommige van deze ingericht voor de sobere Protestantse eredienst.

1. Rekwesteren = een verzoekschrift indienen

Blonk, A en Romein, J. (1958). Leerboek der algemene en vaderlandse geschiedenis, deel II Nieuwe geschiedenis en Franse revolutie, 8e druk, bladzijde 61.

Bron 3

In de weken en maanden die verloren gingen met nutteloze correspondentie met de koning, die toch niet wilde toegeven, omdat hij overtuigd was het in geweten niet te mogen doen, voerden de hagenprekers (1) een felle campagne tegen de 'afgoderij van de beeldendienst'. Zij hitsten hun toehoorders op, de hand aan het werk te slaan en de kerken van alle 'afgoden' te zuiveren en in bezit te nemen.....

Buiten Vlaanderen beperkte de Beeldenstorm zich hoofdzakelijk tot de steden. De overheid, verlamd van schrik, zag in de meeste plaatsen werkeloos toe. Waar ze kordaat optrad, dropen de vanden af. Het tekent wel scherp de lakse houding van de overgrote meerderheid der bevolking en van de magistraten, dat ze zulk een gruwelijke heiligschennis en massamoord op de kerkelijke kunst niet hebben verhinderd.

1. Een hagenpreek is een protestantse kerkdienst in de open lucht.

Commissaris, A.C.J. (1956). Leerboek der Nederlandse geschiedenis, eerste deel tot 1795, 19e druk, blz. 85

Bron 4

Maar hoe zou het gaan als de winter aanbrak? Dan zou het afgelopen zijn met de hagenpreken. Was het niet eerlijk als de gereformeerden hun eigen kerken zouden hebben? Maar dan geen kerken met afgodsbeelden! Het begon in het zuiden van Vlaanderen, in de zomer van datzelfde jaar; groepjes calvinisten trokken na afloop van een hagenpreek langs de wegen, gooiden kruisen en beelden om en vernielden een kapel. Het duurde niet lang of ook in de steden werd het onrustig. In Antwerpen drong op maandag 19 augustus een menigte de Onze-Lieve-Vrouwekerk binnen, haalde de beelden omver en sloeg ze in stukken. Daarna kwamen de andere kerken en ook de kloosters aan de beurt.

Vanuit Antwerpen verspreidde de Beeldenstorm zich over de Nederlanden. Calvinisten trokken door de straten van de steden, gewapend met bijlen en touwen. Groepjes oproerkraaiers sloten zich bij hen aan. In talloze kerken en kloosters werden beelden, schilderijen en altaren vernield. Daarbij gingen ook kunstschaten verloren. Er werd veel vernield, maar er werd bijna niet geroofd en gestolen. En de geestelijken werden met rust gelaten.

Het ging de calvinisten immers om de zuivering van de kerken. Daarna konden die kerken dan gebruikt worden voor de prediking van Gods Woord. De manier waarop het was gegaan, was echter niet de juiste.

Baaijens, P.A., Klinken, L.D. van e.a. (1996). Er is geschiedenis; Geschiedenis voor het basisonderwijs, blz. 43/44.

Bron 5

In zijn 'De Nederlandsche historië' schreef de Nederlander P.C. Hooft, afkomstig uit de calvinistische elite, in 1642:

'Al dit geweld, roven en verwoesten werd bedreven door hoogstens honderd rabauwen (schurken) en een hoop hoeren en jongens, waarvan de Spaanse partij (de katholieken) beweerde dat ze door de onroomsen (niet-katholieken) zouden zijn opgestookt en door tussenpersonen zouden zijn betaald met acht of tien stuivers per dag. Iets wat mij niet onwaarschijnlijk lijkt, omdat ik zo iets gewelddadigs niet toevertrouw aan de godsdienstige burgers. Het allergrootste deel van de niet-katholieken bleef geheel afzijdig. Zij waren wel tegen de beeldenverering, maar keurden de onbeschaafde en brute manier waarop de beelden werden vernield af.'

Hooft, P.C. (1642). 'De Nederlandsche historië'.

Bron 6

De marxist (aanhanger van de ideeën van de communist Karl Marx) E. Kuttner schreef in 1949 een boek over het jaar van de Beeldenstorm en noemde dat Het Hongerjaar 1566. Hij geeft de volgende beschrijving van de beeldenstormers:

'In augustus ontladde zich eindelijk het onweer, dat nu al weken boven het land hing. De bliksem sloeg echter niet in het huis der bezitters in, doch in de kerk, De Beeldenstorm joeg over het land, binnen veertien dagen raasde hij van zuid naar noord. Het uitgangspunt lag in West-Vlaanderen, waar de uitgemergelde, geradicaliseerde textielarbeiders en kleine wevers, die door de concurrentie van de grote wevers waren doodgedrukt, om 't hardst vernielden en plunderden... Een deel hunner was van godsdienstige ijver bezielde, een ander deel werd door armoede gedreven, sommigen

koesterden het plan een aantal goederen te plunderen en te roven, om aldus tegemoet te komen aan hun armoede en hun nood.'

Kuttner, E. (1949). Het hongerjaar 1566. Amsterdam: N.V. Amsterdamsche Boek- en Courantmaatschappij.

Bron 7

Algemeen was men dus voorbereid op het uitbreken van sociale onlusten en men was daar bevreesd voor dan voor godsdienstige opstandigheid. Dat geldt ook voor de katholieken. De regentes (Margaretha van Parma) schrijft de 7e juli aan de koning: 'De steden en alle goedgezinden zijn bevreesd, dat zij binnenkort onlusten en volksoproer zullen beleven, ten dele vanwege de godsdienst, ten dele ook om te roven en de rijken te plunderen.... ....er is hier een wonde plek: dat is de verarming van het volk, die haar oorzaak vindt in een volledige stilstand van de handel in welke goederen dan ook. Daardoor wordt het volk hoe langer hoe meer tot omwenteling geneigd en toegankelijk gemaakt voor een opstand, die de plundering der rijken beoogt'.

Kuttner, E. (1949). Het hongerjaar 1566. Amsterdam: N.V. Amsterdamsche Boek- en Courantmaatschappij.

Bron 8

De springstof die tot ontploffing kwam, lag reeds lang opgetast. Al onder Karel V verkeerden de boeren en handwerkslieden in ellendige omstandigheden.

Al eerder hadden zich bewegingen voorgedaan, gericht tegen kerken en kloosters; na de vrede breidde het kwaad zich uit; georganiseerde benden, meestal van ontslagen soldaten teisterden het land. Is hierin een godsdienstig motief te vinden? Men kan hiervan nauwelijks spreken. Hooguit kan men zeggen dat men uit ontevredenheid met de bestaande situatie nieuwe dingen wilde. Ook bevonden zich onder deze straatschenders bedelaars, rabauwen, vagebonden en veel verlopen geestelijken, die, om welke reden dan ook, met de Kerk van Rome hadden gebroken.

De toenemende duurte in deze landen -een bekend verschijnsel in die dagen- dreef de arme mensen tot wanhoop. De strenge winters van 1564 en 1565 en de verwikkelingen aan de Sont bemoeilijkten het vervoer van "Oosters goet", van het Oostzeegraan en hoewel de overheid dat probeerde tegen te gaan, kochten handige maar gewetenloze kooplieden graan, sloegen het op en hoopten zo via prijsopdrivingen vette winsten te maken ten koste van anderen. "Weldra zullen de armen bij de rijken moeten nemen", schreef een wever uit die tijd.

Romein, J., Schaper, B.W., Devrankrijker, R.A.C.J, Weber, R.E.J., & Wijn, J.W.. (1941). De tachtigjarige oorlog. Amsterdam: Elsevier.

Bron 9

Een ingrijpende gebeurtenis in de 16e eeuw was de Beeldenstorm. Een reactie op een veruiterlijking van beelden en misstanden in de kerk. Walter Nigg, Zwitsers theoloog, zegt hierover in zijn boek: *Schilders van het eeuwige* (1952) onder meer het volgende:

'In 1522 besloot de raad van Wittenberg in Duitsland, dat beelden uit de kerken moesten worden verwijderd. Toen men dit wilde gaan doen stormde een volksmenigte de kerk in. In blinde razernij werden beelden en schilderijen vernield en verbrand. Wat voor vele geslachten een bron van verering was geweest werd in korte tijd vernield. Hiermee werd het sein gegeven tot de beeldenstorm. Bijna overal waar de Hervorming z'n intrede deed werden beelden vernield. Fresco's werden met kalk bedekt, beelden werden in stukken geslagen. Christenen vergrepen zich met bijlen en hamers aan heiligdommen in gewijde plaatsen. Het volk werd van de kansels hiertoe opgeroepen. Het is vreemd dat deze gebeurtenis niet veel meer ontzetting teweeg heeft gebracht. De beeldenstorm is een tragedie, de taal van beelden van vele eeuwen werd vernietigd.'

Andreas Karlstadt (Andreas Rudolph Bodenstein von Karlstadt, 1486?-1541) was een hervormer en schreef een geschrift: 'Het afschaffen van de beelden'. ("Von Abtuhung der Bilder") (1522). Dit geschrift gaf mede de stoot tot de beeldenstorm. Het bevatte een oproep beelden te vernielen. Het motief was: Het maken van beelden is in strijd met het eerste van de tien geboden: 'Gij zult geen beelden maken'.

Andere oorzaken van de beeldenstorm waren het overdadig gebruik van beelden, misbruik van beelden. Ook verstond men de taal van beelden steeds minder. Het streven van de Hervorming was: het woord weer in het middelpunt plaatsen.

Voorhoeve, B. (z.d.). Beeldentaal, Beeldenstorm.

Bron 10

De Beeldenstorm in de Nederlanden heeft zijn wortels in Frans-Vlaanderen. Hij is ontstaan op het einde van de toen traditionele bedevaart van Hondschote naar het Sint-Laurensklooster in Steenvoorde, meer bepaald in de Sint Laurenskapel. Dat gebeurde op 10 augustus 1566.

Tevoren waren er al enkele jaren hagenpreken. Ook die begonnen in Frans-Vlaanderen. De eerste vond op kleine schaal plaats op het "Cloostervelt" in Hondschote waar nu de Geuzenkapel staat. De eerste voor een grote menigte vond plaats op 12 juli 1562 in Boeschepe. Vele vooraanstaande godsdienstactivisten toen kwamen uit de Zuidelijkste Nederlanden. Denk bijvoorbeeld aan de bekende psalmberijmer Pieter Daten of Petrus Dathenus uit Kassel of aan de gewezen monnik Jacob de Buzere of De Buyzere uit Hondegem.

Ook vandaag herinnert in Frans-Vlaanderen heel wat aan de beeldenstorm. Er is niet enkel de Geuzenkapel van Hondschote. In Steenvoorde vind je in de kerk nog altijd het klokje van het Sint-Laurensklooster, in Belle worden de geuzen in de brandvensters uitgebeeld. In Rubroek bevindt zich nog altijd de Papenput waarin de bosgeuzen de pastoor en de kapelaan van Rubroek hebben verdrongen. Bij de put staat een typisch Zuid-Vlaams smeedijzeren kruis ter herinnering. Ook in de kerk van Rubroek en met een monument in een dorpsstraat worden de priesters herinnerd.

De beeldenstorm heeft in Frans-Vlaanderen net als in de hele Nederlanden enorme demografische gevolgen gehad. Voor Edmond De Coussemaker was het verschijnsel zo belangrijk dat hij er een uitgebreid werk, "Troubles religieux du XVIème siècle dans la Flandre Maritime", met originele documenten over publiceerde. Toevallig of niet: de beste tijdsgetuige over de beeldenstorm komt uit Gent. Omdat hij als graanmeester in Gent contacten had met vele getuigen uit de hele Nederlanden kon Marcus Van Vaernewyck met een uitvoerige kroniek van de toenmalige gebeurtenissen in " Van die Beroelicke Tijden in die Nederlanden " berichten.

Nochtans is die beeldenstorm niet zomaar vanuit Frans- Vlaanderen naar Gent komen overwaaien. De beeldenstormers hebben hun religieuze actie tot in Antwerpen gebracht en pas op 22 augustus is er dan vanuit Antwerpen in Gent gestormd. Op 22 augustus 1566 werd Gent immers overspoeld door een eerste golf van beeldenstormerij. De " brekers " verzamelden aan het Tempelhof en trokken vandaar langs de Geldmunt naar Sint-Veerle naast het Gravensteen. Via de Hoofdbrug, de Jan Breydelstraat en de Leieoevers bereikten zij het Predikherenklooster. Hier splitsten hun wegen: een eerste groep ging zuidwaarts richting Minderbroederklooster en SintPietersabdij, anderen trokken naar Sint-Baafs en nog anderen namen de Sint-Michielskerk en het Rijke Gasthuis in de Hoogstraat voor hun rekening. In totaal werden toen acht parochiekerken, vijfentwintig kloosters, tien hospitalen en zeven kapellen geteisterd!

De beeldenstorm vormde in Gent de aanleiding voor het ontstaan van de Calvinistische Republiek in 1578. Pieter Daten verbleef toen in Gent en kreeg van het stadsbestuur de hoogste jaarwedde: 600 gulden. Hij had de taak van organisator van de kerk en van het onderwijs in de stad. Er waren zeven protestantse kerken en ook het Bijlokehospitaal werd protestants. Een zekere Lucas van Peene was predikant in de Volderskapel. Het Tempelhof werd een Franstalige kerk. Het calvinistische voorbeeld van Gent werd kort na 20 juli 1578 door Sint-Winoksbergen, Kassel en Duinkerke overgenomen. Waar het nog niet zover was, begon nu ook daar een openbare calvinistische predikatie. Toen de Spaanse repressie in volle hevigheid woedde, kwam er een enorme migratie tot stand. Op een bepaald ogenblik was ten noordoosten van Gent minder dan 10% van de akkergrond bebouwd. De mensen uit het Westkwartier trokken vooral naar Leiden, de Gentenaars naar Haarlem. Samen met alle gevluchte Zuidelijke Nederlanders maakten ze in het Noorden de Gouden Eeuw mogelijk.

Bron: onbekend

Bron 11

De Beeldenstorm had een duidelijke religieuze oorzaak: rond die tijd kwam het Calvinisme en Protestantisme op in de Nederlanden. De Calvinisten waren erg tegen het vereren van heiligen, zoals dat in de Rooms-katholieke Kerk gebruikelijk is. Zij baseerden zich daarbij op de Bijbelse Tien geboden. Ook ergerden de calvinisten zich aan de uitbundige rijkdom binnen de kerken. Zelf waren de calvinisten van mening dat een kerk zo sober mogelijk moest zijn ingericht.

Behalve religieuze oorzaken speelden er echter ook politieke en sociale redenen mee. Zo ergerden de edelen zich aan de landvoogdes Margaretha van Parma. Margaretha had de gewoonte

belangrijke zaken buiten de edelen om te regelen, maar hen vervolgens wel verantwoordelijk te maken voor de uitvoering. Toen de edelen zich hierover beklagden, bleek dat hun protest niet serieus genomen werd.

Als derde oorzaak voor de Beeldenstorm worden de sociale spanningen van die dagen gezien. De Calvinisten werden in steeds meer landen (streng) vervolgd en ook in de Nederlanden heerste de angst dat er een zware vervolging zou gaan plaatsvinden. Ook vonden veel edelen en landbouwers dat zij ten onrechte veel belasting moesten betalen, terwijl anderen vrijwel geen belasting afdroegen. Wat de zaak nog verergerde was dat er in 1566 een hongersnood heerste in de Nederlanden, nadat door een strenge winter de oogsten waren mislukt en er geen graan kon worden geïmporteerd. De hongerige bevolking keek hierdoor met steeds meer afschuw en ergernis naar de rijkdom van de kerken.

Bron: [Wikipedia](#) (Nederlands)